

ההוא גברא דאקדיש בשוטיא דאסא בשוקא, מעשה באדם שקידש אשה בבר [בענף] של עץ הדס בשוק.

שלחה רב אחא בר הונא לשאלה דלהלן לקמיה
[לפני] **דרב יוסף: כי האי גונא מאי, מה הדין בכגון זה?**

שלח ליה רב יוסף תשובה:

א. **נגדיה, כרב** — הלכה את אותו אדם שקידש בשוק, משום שיש פריצות בדבר, וכפי שיש ללמוד מדברי רב דלהלן.

ב. **ואצטריך גיטא, כשמואל** — וצריכה האשה גט כדי להנשא לאחר, אף על פי שאין בבר של הדס שיהיה פרוטה, משום שחוששים שמא הוא שיהיה פרוטה במדי, כפי שאמר שמואל. (444)

בחלקת מחוקק [ס"ק יא] הבין מדברי הגמרא כאן [— "פרשי רבנן מינה לאו משום דסבירא להו דשמואל"] שאילו רבנן היו סוברים כשמואל היו פורשים מאותה משפחה. ומכאן שלדעת שמואל אם התמרה שיהיה פרוטה במדי, הולד ממזר, ושלא כדברי הרמ"ה! [ע"ש מה שתירץ].

ובבית שמואל כתב שכך יש לפרש את דברי הגמרא: "ולא משום דסבירא להו דשמואל", כלומר: הסיבה שרבנן פרשו מאותה משפחה אינה משום שהם סוברים כשמואל, שהרי אפילו לדברי שמואל אין הולד ממזר, וכסברת הרמ"ה הנ"ל. וכן תירץ הגר"א שם [ע"ש].

וגם לפי פירוש זה אין להוכיח מדברי הגמרא כאן שאין הלכה כשמואל.

להלכה: בשלחן ערוך [שם] פסק כשמואל. [והביא את מחלוקת הראשונים הנ"ל אם גם בדבר שאינו מתקיים חוששין שמא שיהיה פרוטה במדי].

ובהמשך [שם] מובאים דברי הרמ"ה הנ"ל [שאינו הולד ממזר] בשם "יש אומרים" [מפני שלדעתו הרמב"ם סובר שאם התמרה שיהיה פרוטה במדי מקודשת מדאורייתא. וכשיש ספק בדבר הרי זה ספק ממזר. וכתב הגר"א שמדברי הגמרא נראה יותר כדעת הרמב"ם]. ועיין בית שמואל שם.

444. כלומר: משום שיש להצריכה גט כדברי שמואל, נמצא שהוא קידש אשה בשוק ולפיכך ראוי להלקותו משום דברי רב, אבל, לדעת החולקים על שמואל וסוברים שאין חוששין שמא שיהיה פרוטה במדי, בודאי אין ראוי להלקותו. שהרי נמצא שלא קדש כלל את האשה בשוק. שהרי לא הועילו מעשיו. ריטב"א. ובשו"ת מהרש"ם [ח"ב רכו י] כתב שאפילו אם הקדושין לא חלו הרי זה לוקה, שאם לא כן, איך הלקהו רב יוסף? הרי אין כאן אלא קידושי ספק, ואין ראוי להלקותו משום ספק. [מובא במהדיר על הריטב"א, ועיין שם עוד].

ולאו משום דסבירא להו דשמואל, הטעם לכך שרבנן פרשו מאותה משפחה אינו משום שהם סוברים כשמואל, שהמקדש בפחות משה פרוטה חוששין שמא שיהיה פרוטה במדי.

אלא אם היינו יודעים שבשעת הקידושין לא היתה האבן שיהיה פרוטה באותו מקום, הרי זו מותרת להנשא לאחר. ולא היו רבנן פורשים מאותה משפחה. (443)

והטעם שרבנן פרשו מאותה משפחה, הוא **משום דהיו עדים באידית שהאבן היתה שיהיה פרוטה בזמן הקידושין**. ורבנן **סבירא להו** [סוברים] **כאבני ורבא**, שחוששין לדברי העדים אף על פי שהם לא באו להעיד על הדבר.

הגמרא מביאה מעשה שמוכח ממנו שדעת רב יוסף כדעת שמואל, שהמקדש אשה בפחות משה פרוטה חוששין שמא שיהיה פרוטה במדי:

מהראשון, שהרי אם נאמר שהצריכה גט מן הראשון, מדוע פרשו ממנה רבנן? הרי בודאי אין היא אשתו של הראשון שהרי הוא נתן לה גט! תוספות הרא"ש, ריטב"א. [ועיין מה שכתבו האחרונים הנ"ל הערה 434].

443. כך הבין בעל הלכות גדולות מדברי הגמרא, [מובא ברשב"א יג א סוף ד"ה סברה]. ומכאן למד בה"ג שאין הלכה כשמואל שחיישין שמא שיהיה פרוטה במדי.

אבל הרי"ף והרמב"ם [אישות ד יט] והרא"ש פסקו כדברי שמואל. וכן פסק בשלחן ערוך [לא ג].

ולפי דבריהם בעל כרחך אין לפרש את דברי הגמרא כפשוטם. אלא כך כוונת הגמרא: לא רק משום דברי שמואל פרשו רבנן מאותה משפחה, אלא גם משום הקול. ונפקא מינה: לדעת הרמב"ם שמואל דיבר דוקא בדבר המתקיים. [כנ"ל בהערה 425]. ואילו רבנן סוברים שיש לחוש לקול אפילו במקום שהקידושין נעשו בדבר שאינו מתקיים. [רשב"א, מאירי]. ועוד נפקא מינה: אם המקדש אמר לאשה שיש בקידושין שיהיה פרוטה במקומם, אזי אין לחוש לדברי שמואל. [שהרי היא לא הסכימה להתקדש אלא על דעת שהם שוים פרוטה במקומם]. ובכל זאת יש לחוש לקול. [רשב"א].

כתב הרמ"ה: המקדש אשה בתמרה והלכה ונשאת לאחר ונולד לה בן, אין אותו הבן אסור משום ספק ממזר משום דברי שמואל. [טור סי' לא].

[וכתב בית יוסף שדעת הרמ"ה שאפילו אם ידוע בודאות שהתמרה שיהיה פרוטה במדי, אינה מקודשת אלא משום גזרה [עיין לעיל הערה 426] ולפיכך לא גזרו שהבן ממזר, ועיין בית שמואל ס"ק יא].

דעת בית יוסף שהרמב"ם חולק על הרמ"ה. אבל עיין בית שמואל [שם].

והיכן אמר רב שיש להלקות על כך?

דרב היה **מנגיד** [מלקה] על כל אחד מהדברים דלהלן:

[א] **על דמקדש בשוקא** מפני שזו דרך פריצות.

[ב] **ועל דמקדש בביאה**. שאף זו דרך פריצות. (445)

[ג] **ועל דמקדש אשה בלא שידוכי**, בלא שהשתדך עמה לפני כן – שאף זו דרך פריצות.

[ד] **ועל דמבטיל גיטא** – השולח גט לאשתו, ורדף אחריה ואמר לו "גט שנתתי לך בטל הוא". ויש חשש שמא לא ידעו האנשים שהוא ביטל את הגט לפני שבא לידה, והשליח יתננו לה לאחר שבטלו ותנשא בו. ולפיכך ראוי להלקותו. (446)

[ה] **ועל דמסר מודעא אגיטא** – אדם שבית דין הכריחוהו לגרש את אשתו בעל כרחו, ולפני שגירשה מסר הודעה לעדים, ואמר להם: גט שאני רוצה ליתן לאשתי, דעו שאני אנוס ליתנו. לכן אני אומר בפניכם שהוא בטל.

ועל ידי כך הוא מוציא לעז על בניה, שכשתנשא לאדם אחר ותלד לו בנים, יאמרו שהיא אשת הראשון, ובניה ממזרים. (447) ולפיכך ראוי להלקותו.

[ג] **ועל דמצער שלוחא דרבנן** – המכה את שליח בית דין שבא להזמינו לדין בשליחות הדיינים. (448)

[ד] **ועל דחלה שמתא עילויה תלתין יומין** – אדם שבית דין נידוהו, ולא בא לבית דין להתיר את נידויו במשך שלשים יום. (449)

[ה] **ועל חתנא דדייר בי חמוה** – חתן הדר בבית חמותו, שבדרך כלל חמות אוהבת את חתנה. ויש חשש שמא יכשל בה. (450)

הגמרא מודקדקת בלשון שאמרנו "ועל חתנא דדייר בבי חמוה".

משמע מלשון זו שדוקא חתן **דדייר** [שדר] בבית חמותו לוקה, אבל אם אינו גר שם בקביעות, אלא **חליף**, עובר שם אינו לוקה.

וקשה: **והא ההוא חתנא, דחליף אבבא דבי חמוה, ונגדיה רב ששת.**

והרי היה חתן אחד שעבר על פתח בית חמותו, והלקהו רב ששת, למרות שלא היה גר שם בקביעות!

ומתרצינן: אין ללמוד מאותו מעשה, מפני **שההוא**

445. הפריצות היא בכך שעושה את תחילת קניינו בביאה. [ר"י].

ויש אומרים שהפריצות היא בזה שצריך עדי קדושין, וכשמקדש בביאה צריך שיעמיד עדים על הביאה או על היחוד שמתידוד עמה לצורך ביאה [רבנו תם, ותוספות הקשו על דבריו. ועיין ריטב"א ומאירי, ועיין הערת המהדיר על הריטב"א בשם האחרונים].

446. כך פירש רש"י.

תוספות חלקו על דברי רש"י. וכתבו שבדאי אין לחוש שהשליח יתן את הגט נגד רצון המשלח, וכי ברשעים אנו עוסקים? עיין מקנה לפני יהושע.

ועיין פירוש אחר בתוספות ורשב"א ועיין ריטב"א ור"ן.

447. כך פירש רש"י. ומשמע מלשונו שלמרות שמסר מודעא על הגט, בכל זאת הגט אינו בטל, אלא שיש חשש "לעז" בדבר. שיאמרו שהיא אשת הראשון ובניה מן השני ממזרים. [וכן משמע מהר"ן ע"ש].

אבל במסכת ערכין כא ב, מבואר שגט המעושה בישראל [שידיני ישראל כפיהו על כך עד שאמר בפיו "רוצה אני לגרשה"]. כשר, ואם מסר מודעא הרי הוא בטל. וכן נפסק בטור ושלחן ערוך [אבן העזר קלד א] ועיין בית יוסף ובית שמואל שם. ועיין מאירי.

וצריך לומר, שרש"י פירש את דברי הגמרא כאן כפירוש התוספות בכתובות [נב א] שאפילו אם בשעה שבית דין עשוהו [חייבוהו] לגרשה אמר בפירוש שכל מודעא שמסר קודם לכן בטלה, בכל זאת מלקים אותו מפני שמוציא לעז על הגט, שיתכן שיהיו אנשים שישמעו שמסר מודעא ולא ישמעו שביטלה אחר כך.

וכן ביאר בית יוסף [שם על סעיף ו]. עיין שם עוד, ועיין דרישה והביאו בית שמואל סוף ס"ק יב.

448. כך פירש רש"י. אבל הר"ן כתב שמלשון הגמרא "מאן דמצער" משמע שלא הכהו אלא אפילו אם ביזהו בדברים לוקה. [ועיין שם עוד], וכן פירש המאירי [ועיין גליון מהרש"א].

449. על פי שלחן ערוך [חשן משפט פז ט].

והיינו: אדם שלא קיים את דברי בית דין. ובית דין נידוהו כדי לאלצו לקיים את דבריהם. ולא בא והודיע שקיים את דבריהם כל שלשים יום. בין דין מלקים אותו. [פירשנו על פי הגמרא ורש"י שבועות מא א ד"ה עד דמטי זמן נגדיה. אבל עיין מאירי כאן].

450. דאמר מר [פסחים קיג א]: הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון. רש"י. [ועיין תוספות ר"י הזקן].

אמר להו: תקדוש בארבע זוזי דאית בה. תתקדש בארבעה זוזים הקשורים אל המחצלת.

שקלתא ואישתיקא. האשה השאירה את המחצלת עם ארבעת הזוזים בידה, ושתיקה, ולא השליכתם. (453)

אמר רבא: שתיקת האשה אינה מלמדת שהיא התרצתה להתקדש בארבעת הזוזים, כי כאשר היא קבלה את המחצלת והמעות שבתוכה, היא לא ידעה שיש שם מעות, ולא היה בדעתה להתקדש בהן. וכשנודע לה שיש שם מעות, הוה שתיקותא [הרי זו שתיקה] **דלאחר מתן מעות.**

וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות – לאו כלום היא! היות ויש לומר שהטעם לכך שהאשה שתקה, הוא משום שחשבה בליבה שמתחילה היא לא קיבלת את המעות על מנת להתקדש בהן, ואין כאן כלל קידושין. ולפיכך שתקה ולא אמרה דבר. (454)

ומביא רבא מקור לדבריו:

אמר רבא: מנא אמינא לה, מנין למדתי דין זה?

חתן – **מידם הות דיימא חמתיה מיניה.** אותו אדם היתה חמותו חשודה ממנו [דיימא] הוא מלשון "דומה", שכך נקראת סוטה], ולפיכך הלקוהו על שעבר שם. אבל שאר אנשים שעוברים בבית חמותם אינם לוקים.

ועתה הגמרא מביאה דעה אחרת על מה היה רב מלקה:

נהרדעי אמרי: בכולהו לא מנגיד רב, בכולם לא היה רב מלקה, **אלא רק על דמקדש בביאה,** וגם עשה זאת **בלא שידוכי** [שזו פריצות גדולה].

ואיכא דאמרי, ויש אומרים שלדעת נהרדעי המקדש בביאה לוקה **ואפילו אם עשה זאת בשידוכי נמי, משום שיש בזה פריצותא.** (451)

והגמרא מביאה מעשה נוסף בענין קידושי כסף:

ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא, מעשה באדם שקידש אשה במחצלת של הדס.

ומיד לאחר הקידושין, (452) **אמרו ליה: והא לית בה שוה פרוטה,** הרי אין בה שוה פרוטה!

והרמ"א נהרדעי אינם חולקים אלא בענין קידושין – שאין מלקים אלא את המקדש בביאה. אבל לענין שאר הדברים, אף הם מודים שמלקים.

452. כלומר: כשהמעות עדיין היו בתוך יד האשה. [מוכח להלן בגמרא].

453. כך פירש רש"י. וכן מוכח מדברי הגמרא להלן, שרק לאחר שהמחצלת והמעות היו בידה אמר לה התקדשי לי בארבעת הזוזים שבה.

454. קשה: שמואל אמר לעיל שהמקדש בתמרה חוששין שמא שוה פרוטה במדי. ואם כן מדוע רבא לא חשש שמא המחצלת שוה פרוטה במדי? ויש לומר:

[א] יתכן שרבא חולק על דברי שמואל, כפי שרבינא נחלק על דבריו. [קרבן נתנאל סימן יט אות א].

[ב] אם רבא מודה לשמואל, יש לומר שרבא בא לומר שאין האשה מקודשת קידושי ודאי משום שתיקתה, שהרי זו שתיקה שלאחר המעות ואינה כלום. ולפיכך היא מקודשת קידושי ספק כדברי שמואל. [כך נראה לדייק מלשון שאלת הריטב"א להלן הערה 461, וכן נראה מדברי הרמב"ם אישות ה כה, וכן כתב מהרי"ט].

ועיין עוד להלן [בהערה 461].

451. לדעת נהרדעי למרות שרב לא הלקה אלא על המקדש בביאה [ויש אומרים גם על המקדש בלא שידוכין], בכל זאת אף שאר הדברים המוזכרים לעיל מכוערים, ומנדים עליהם. מאירי [עיין שם בכל דבריו].

תוספות כתבו שבזמן הזה שהחתנים דרים בבית חמיהם, סמכו על נהרדעי. [ועיין שם שהמליצו זכות אף ללישנא קמא בגמרא].

ומשמע מדברי תוספות שלדעת נהרדעי כל הדברים המוזכרים בדברי רב לעיל אינם אסורים כלל. [ואולי רב לא דיבר כלל על הדברים הללו. ומקצתם אסורים מסברא]. והגר"א [שלחן ערוך אה"ע כו יד] תמה על דברי תוספות וכתב שאף נהרדעי מודים שיש איסור בדבר.

המאירי כתב בשם גדולי הדורות שהאיסור על החתן לדרו בבית חמיו לא נאמר אלא בדורות הראשונים, אבל בזמנים הללו שבנות ישראל גדורות ביותר אין חוששין לכך, ורק אם אירע ריגון ודיבה חוזרים לדונם במלקות.

להלכה: רמב"ם ושלחן ערוך פסקו בכל הדברים המוזכרים בגמרא שמלקים עליהם, מלבד חתן הגר בבית חמיו, שלא הזכירו בו מלקות [אלא איסור בלבד, רמב"ם איסורי ביאה כא טו, ובמגיד משנה נתן טעם לדבר, ועיין ספר המפתח].

הרמ"א [אבן העזר כו ד] כתב שאין מלקין את המקדש בכסף ובשטר בלא שידוכין. ואפילו אם קידש בשוק. [עיין שם]. ובשאר המקומות שהזכירו מלקות בשלחן ערוך לא העיר הרמ"א דבר.

וכתב בית שמואל [קלד יב] בשם ס' באר שבע: לדעת הטור

שאמר לה בשעת מתן מעות – אפילו אם שתקה, הרי היא מקודשת.

ושמע מינה: שתיקה דלאחר מתן מעות – ולא כלום היא. כי מה שהאשה שתקה, הוא משום שלא איכפת לה ממה שאמר לה, ולא משום שהיא הסכימה להתקדש.

ומכאן למד רבא, שאף בענין המעשה דלעיל [באדם שקידש במחצלת עם ארבעה זווים] אינה מקודשת, מפני שלא ידעה שיש שם ארבעה זווים עד לאחר מתן מעות. ושתיקה לאחר מתן מעות אינה מלמדת שהתרתה לקידושין.

קשו בה, התקשו בראיתו של רבא, בבית המדרש של "פום נהרא", משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע:

מי דמי, וכי יש לדמות את השתיקה שבברייתא לשתיקה שאנו דנים בה כאן?!

כי אמנם מצד השתיקה עצמה אין לחלק ביניהן, אבל בענינו, יש להוכיח ממה שהאשה לא השליכה את הסלע שהיא התרתה בקידושין. (456) שהרי –

התם, בברייתא מדובר שבתורת פקדון יהבינהו ניהלה. שתחילה נתן את המעות לאשה בתורת פקדון והיא התחייבה לשמרן, ולפיכך לא השליכה את המעות מידיה, מפני שסברה: **אי שדינא להו, ומיתברני מחויבנא בהו.** אם אשליך את המעות, וישברו, (457) אתחייב לשלם לו את דמיהן. שהרי התחייבתי בשמירתן [ומה ששתקה, הוא משום שלא היה איכפת לה ממה שאמר].

אבל **הכא,** בענינו, הרי בתורת קדושין יהבינהו ניהלה. האיש נתן את המחצלת לאשה בתורת קידושין, ולא בתורת פיקדון. ואף על פי שהיא אינה יכולה להתקדש במחצלת עצמה, היות ואין היא שוה פרוטה, אבל כאשר חזר ואמר לה התקדשי במעות שבתוכה, **אם איתא דלא ניחא לה,**

דתניא: הנותן סלע לאשה ואמר לה: **"כנסי סלע זו בפקדון"** – הכניסי סלע זה לרשותך לפקדון.

וחזר ואמר לה: **"התקדשי לי בו"**.

אזי, אם אמר לה "התקדשי לי בו" בשעת מתן המעות, לפני שהאשה קבלתן, (455) הרי זו מקודשת.

ואם לאחר מתן מעות אמר לה כן, אזי, אם "רצתה", הרי זו מקודשת, ואם "לא רצתה", אינה מקודשת.

ורבא מבאר והולך את דברי הברייתא:

מאי "רצתה", ומאי "לא רצתה"?

אילימא, אם תאמר, ש"רצתה" היינו דאמרה אין [כן], ו"לא רצתה" היינו דאמרה לא, אם כן יש לתמוה:

הרי בתחילת הברייתא שנינו "בשעת מתן מעות מקודשת", ובזה הברייתא לא חילקה בין רצתה ללא רצתה.

ולדברך, שבסיפא "לא רצתה" היינו שאמרה לו "לא", **מכלל זה אתה למד, דרישא כי אמרה לו "לא" – נמי הוּו קידושין!**

משמע שברישא בשעת מתן מעות, אפילו כאשר האשה אמרה לו "לא", הרי אלו קידושין?!

אמאי? למה? והא קאמרה בפירוש לא!

ורבא מסיים: **אלא לאו,** בהכרח, ש"רצתה", הכוונה היא דאמרה "אין" [כן]. ו"לא רצתה" הכוונה היא דאישתיקה משתקה.

ולפי זה, בסיפא, שאמר לה "התקדשי לי בו" לאחר מתן המעות – אם אמרה "כן", הרי היא מקודשת, אבל אם שתקה, אינה מקודשת. ואילו ברישא,

מחזיקה במעות ולא משליכתן, הרי מיכח מעתה מתוך מעשיה שהיא מתרצה להתקדש. ולכן עליה להשליכן. [כך נראה מדברי הרשב"א הנ"ל].

והריט"א כתב טעם אחר לדבר [עיין להלן הערה 458].

457. [לשון הגמרא קצת קשה, שהרי אין דרך מעות להשבר. ובתוספות ר"י הזקן כתב שיאבדו.

ובודאי אין לומר שכוונת הגמרא שהמעות ישברו על ידי

455. כך פירש רש"י. [ועיין שו"ת רע"א צו, והובא בירורו השיטות עמ' קמא אות ב, וע"ש עוד].

456. כך משמע מתוך דברי הגמרא, וכן נראה מדברי הרשב"א בתחילת ד"ה סברא אי שדינא].

וטעם הדבר: האשה אינה מוחה בפיה מפני שהיא מעולם לא אמרה שהתרתה להתקדש במעות, ולפיכך אינה צריכה למחות. אבל לא ראוי לה להחזיק במעות שהרי כשהיא

שחשבה: אם אשליכן וישברו, אתחייב באחריותן. ולכן לא השליכתן, אך היא לא התרצתה לקידושין [וכדברי רבא].⁽⁴⁵⁸⁾

שלחה רב אחא בר רב לשאלה זו לקמיה [לפני] דרבינא: כי האי גונא מאי?

בכגון מעשה שכזה [שקידש במחצלת שהיו בתוכה מעות],⁽⁴⁵⁹⁾ מה ראוי לפסוק להלכה: האם כרבא שאמר אינה מקודשת, או כרב הונא בריה דרבי יהושע שהחמיר בדבר?

שלח ליה רבינא תשובה: אנן, לא שמייע לן, אנו לא שמענו את הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע!

לא הוא אמר לנו את דבריו, ולא אחר אמר לנו זאת משמו.⁽⁴⁶⁰⁾ ולפיכך אנו פוסקים כרבא, שאין האשה מקודשת.

אבל, אתון, דשמייע לכו — חושו לה!

אתם, ששמעתם את דברי רב הונא בריה דרב יהושע, ראוי לכם לחשוש לדבריו,⁽⁴⁶¹⁾ ולהצריך את

לישדינהו! אם אמנם אין ברצונה להתקדש, היה ראוי לה להשליכן, שהרי לא התחייבה בשמירתן, ולא היה לה להמשיך ולהחזיקן אם אינה מסכימה להתקדש בהן. ומאחר שהיא לא השליכתן, מוכח מכך שהיא אכן התרצתה להתקדש בהן.⁽⁴⁵⁸⁾

ולפיכך סבר רב הונא בריה דרב יהושע, שיש לומר שהאשה מקודשת.

פריך רב אחאי, רב אחאי דוחה את חילוקו של רב הונא בריה דרב יהושע, כי —

אטו כולהו נשי — דינא גמירי?!

וכי כל הנשים בקיאות בדיני ממונות, ויודעות שחפץ שבא לידיהן בתורת קידושין, אם אינן מתרצות להתקדש בו עליהן להשליכו, ואם הוא יאבד, אינן חייבות לשלם?!

ומאחר שלא כל הנשים בקיאות בדיני ממונות, יש לומר: **הכי נמי, סברה האשה, אי שדינא להו, ומיתברי — מתחייבנא באחריותיהו!**

דהיינו, גם בענייננו, שהאשה לא קבלה את המעות בתורת פקדון, היא לא השליכה אותן, משום

שהתרצתה לקדושין. ומדוע רב אחאי לא חשש אפילו לספק קידושין?

יש לומר: בעדי קדושין צריך שיראו דבר ברור להוציאה מחזקת פנויה לחזקת אשת איש. ואם אינם רואים דבר ברור אינה מקודשת כלל [פני יהושע. ועיין שם עוד].

459. כך מוכח מדברי הרא"ש סימן יט. ומסקנת הריטב"א [אבל יש מפרשים באופן אחר כדלהלן הערה 461].

460. כך פירש רש"י. ויתכן שכונתו שאחר לא אמר כן בשליחותו של רב הונא בריה דרבי יהושע, אבל בודאי רבינא שמע זאת מאחר. שהרי, מתוך דבריו שאמר "אנן לא שמייע לן הא דרב הונא בריה דרבי יהושע" וכו' מוכח שבדאי ידע את דבריו. ועיין להלן בהערה 462.

461. מלשון הגמרא "חושו לה". משמע שזהו חשש בלבד להצריכה גט מספק. אבל אין היא מקודשת קדושין ודאין.

ומאחר שרבינא חשש כן מספק בלבד, אם כן קשה: גם בלא השתיקה שלאחר קבלת המחצלת היא מקודשת מספק משום דברי שמואל שאמר לעיל "חיישינן שמא שוה פרוטה במדי! ומדוע הוצרכו לחשוש משום שתיקתה. [ריטב"א, וכן הקשו שאר הראשונים בקצרה].

ונאמרו על כך כמה תירוצים בראשונים:

[א] יש שהוכיחו מכאן שרבינא חולק על שמואל, ואין הלכה כדברי שמואל. [מובאים בריטב"א. אבל הרי"ף והרא"ש

שתשליכם, שהרי אם כן אפילו אם לא קבלה על עצמה שמירה, היא חייבת לשלם, שהרי היא מזיקה בידים, ואילו בגמרא להלן מבואר שהיא פטורה, ואם כן בודאי החשש הוא שמא ינוקו או יאבדו לאחר שתשליכם, ולא על ידי ההשלכה עצמה].

458. דעת הראב"ד שאם האשה תאמר בפירוש שאינה רוצה בפקדון, בידה להשליכו לפניו ולא תתחייב באחריותו. וכן נפסק בשלחן ערוך [חשן משפט רצג א. ועיין רשב"א].

לפי זה הקשה הראב"ד: מדוע בפקדון אין האשה משליכה אותו ואומרת "טול פקדונך"? הרי באופן זה אין היא מתחייבת באחריות!

נאמרו על כך כמה תירוצים:

[א] האשה אינה יודעת שאם תאמר "טול פקדונך" היא תפטר מאחריותו. [רמב"ן, רשב"א, ר"ן, שיטה לא נודע למי].

[ב] מעצם זה שהאשה לא אמרה לבעל שאינה רוצה בקידושין, אין להוכיח דבר, מפני שאין האשה רוצה לומר לו דבר, וכל שאלת רב אחאי היתה רק משום שהאשה יכולה להשליך את החפץ בלא לומר דבר. אבל אם היא צריכה לומר לו "טול פקדונך" אין רצונה לומר זאת. מפני שהוא מאוס עליה, או שהיא מתביישת ממנו [ריטב"א, ועיין רמב"ן].

ועיין תירוצים נוספים בראשונים.

458. קשה: אמנם לא כל הנשים בקיאות בדיני ממונות, אבל יתכן שהאשה הזאת בקיאה, וממה שלא השליכתן מוכח

שקילתיה, ואישתיקה. נטלה ממנו את השרוך שהחזיר לה, ושתקה.

ואמר על כך רב נחמן: אין שתיקתה מלמדת שהתרצתה לקידושין, מפני שהיא יכולה אחר כך **למימר** [לומר]: **אין, אכן שקלי, ודידי שקלי!** לקחתי ממנו את השרוך, כיון שהשרוך הוא שלי, ולכן נטלתיו בשתיקה, ולא משום שהתרציתי להתקדש. (465) (466)

אייתיביה רבא לרב נחמן סתירה לכך מברייתא:

דתניא: אשה אשר קידשה אדם בגזל שגזל ממנה,

האשה גט מספק לפני שהיא תנשא לאחר. (462)

ומביאה הגמרא מעשה נוסף בענין קדושי כסף: (463)

ההיא איתתא, דהוה קא מזבנה וורשכי. מעשה באשה שהיתה מוכרת שרוכים של משי. (464)

אתא ההוא גברא, חטף וורשכא מינה. בא אדם אחד וחטף ממנה שרוך אחד.

אמרה ליה: הבה ניהלי — תנהו לי!

אמר לה: אי יהיבנא לך — האם מיקדשת לי?

אם אתנם לך, האם תתקדשי לי בכך?

ומוכח מדבריהם שלמרות שאנחנו לא שמענו את דברי רב הונא בריה דרבי יהושע ממנו עצמו. בכל זאת צריך לחוש לדבר מאחר ששמענו את דבריו מתוך דברי הגמרא כאן. [יתכן שלדעת הרי"ף ושלחן ערוך רבינא שאמר "אנן לא שמייע לך", התכוין בדבריו לאנשי מקומו שאין צריך להודיעם את דברי רב הונא ברי' דרבי יהושע, אבל הוא עצמו מאחר שכבר שמע את דברי רב הונא בריה דרבי יהושע, אף הוא צריך לחוש לדבריו].

463. במעשה שלפנינו הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא דלעיל [ששנינו: "האומר לאשה כנסי סלע זו בפקדון וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו" בשעת מתן מעות מקודשת" וכו']. לפיכך הובא מעשה זה כאן.

464. המתרגם בביאור רש"י בבא מציעא נא א, ועיין מסורת הש"ס כאן.

465. אם היתה מתרצה להתקדש היתה מקודשת למרות שהשרוך היה גנוב בידו, מפני שהואיל והיא התרצתה להתקדש בכך, בודאי הקנתה לו את השרוך כדי שיוכל לקדשה בו. [כן מוכח מדברי הריטב"א ד"ה האי איתתא בהסבר דברי הגמרא להלן וכעין זה כתב רש"י להלן נב א ד"ה בגזל דידה]. [ואין ההקנאה נחשבת דברים שבלב שאינם דברים, מפני שאלו הם "דברים שבלבו ובלב כל אדם", והכל יודעים שנתרצתה בכך. ועיין פני יהושע].

באבני מילואים [כח יג] הוכיח מדברי הראשונים הנ"ל שלמרות שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו, כל זה בגזל שבא להקנות הגזילה שאינה ברשותו לאחרים. אבל לגזלן עצמו בידו להקנות את הגזלה. וכן כתב שאגת אריה סוף סימן צג.

האחרונים האריכו בהסבר הדברים, עיין סיכום דבריהם בספר בית לחם יהודה. ועיין שיעורי רבי שמואל להלן נב ב [אות תמג].

466. אפילו אם האשה תאמר שהיא התרצתה להתקדש אין בכך כלום. רשב"א. [ויש לפרש את לשון הגמרא "יכולה היא

והרמב"ם פסקו כשמואל. עיין לעיל הערה 443].

[ב] רבינא מודה לדברי שמואל, והשאלה שנשאלה לרבינא לא היתה על האופן של המקדש בציפתא המוזכר בגמרא לעיל. אלא כך שאלוהו:

שתיקה שלאחר מתן מעות בדבר שאינו פקדון, כגון שזרק כסף לתוך חיקה וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו". מה דינה? ושאלה זו תלויה בדברי המשנה דלעיל:

שנינו: "כנסי סלע זו בפקדון, ...לאחר מתן מעות אינה מקודשת". ויש להסתפק: האם משנה זו מדברת גם במעות שאינם פקדון, או דוקא בפקדון וכחילוקו של רב הונא בריה דרבי יהושע, שחילק בין פקדון לדבר שאינו פקדון? [רמב"ן רשב"א].

[ג] כאן מדובר שהאשה אמרה לו שאין במחצלת שוה פרוטה. [כך גירסת הרא"ש והריטב"א לעיל "אמרה ליה הא לית בה שוה פרוטה"]. ומכאן שאין היא מסכימה להתקדש במחצלת שאינה שוה פרוטה כאן. [ריטב"א. וכעין זה כתב הרא"ש. ועיין קרבן נתנאל שם].

[ד] המחצלת היתה מדבר שאינו מתקיים ואי אפשר להוליכה למדי. ולפיכך דברי שמואל שאמר "חיישינן שמא שוה פרוטה במדי" אינם שייכים כאן. [ר"ן לשיטת הרמב"ם. עיין לעיל הערה 425].

עיין עוד בראשונים ובאחרונים.

462. הרמב"ם [אישות ה כה] פסק ששתיקה שלאחר מעות אינה כלום, ושלא כדברי רב הונא בריה דרבי יהושע.

וקשה: הרי אנחנו בודאי שמענו את דברי רב הונא בריה דרבי יהושע בגמרא. ואם כן ראוי לחוש לדבריו. כמבואר בגמרא כאן! [כנראה קשיא זו הוקשתה לראשונים דלהלן].

וכתבו הרשב"א והר"ן: דוקא תלמידי רב הונא ברבי יהושע צריכים לחוש לדבריו, מפני ששמעו את דבריו מפיו והם חייבים בכבודו. אבל אנשים אחרים ששמעו זאת בשמו אינם צריכים לחוש לדבריו. ומטעם זה רבינא לא חש לדברי רב הונא בריה דרבי יהושע אף על פי ששמע זאת מפי השואלים ששאלוהו על הדבר.

אבל, הרי"ף פסק כדברי רב הונא בריה דרבי יהושע, וכן נפסק בשלחן ערוך [אבן העזר כח ד].

לומר, לאחר שקיבלה את החפץ הגזול בשתיקה: אין, שקלי, ודידי שקלי. ואין שתיקתה מלמדת שהתרצתה לקידושין.

ומוכיח רב נחמן את דבריו:

ומנא תימרא דשני לן, ומנין יש לך לומר שאכן יש חילוק בין שדיך לפני שמקדשה בחפץ גזול, ללא שדיך?

שהרי לעיל הבאנו ברייתא האומרת: הנותן סלע לאשה, ואמר לה "כנסי סלע זו בפקדון", וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו",⁽⁴⁷⁸⁾ אם אמר כן בשעת מתן מעות, הרי היא מקודשת. ואם אמר כן לאחר מתן מעות, רצתה [אמרה "הן"] – מקודשת. לא רצתה [שתקה] – אינה מקודשת.

דתניא בהמשך אותה הברייתא: הנותן סלע לאשה ואמר לה תחילה: כנסי [טלי] סלע זו שאני חייב ליכי בפרעון חובי.

וחזר לאחר מכן ואמר לה: התקדשי לי בו –

אם אמר לה "התקדשי לי בו" בשעת מתן מעות, לפני שהאשה קבלתן:

"רצתה" – מקודשת. "לא רצתה" – אינה מקודשת.

ואם לאחר מתן המעות אמר לה "התקדשי לי בהן" – אפילו אם "רצתה" אינה מקודשת.

וכן אם קידשה אדם **בחמס** [שנטל ממנה חפץ בעל כרחה, ונתן לה דמים על כך, ובא לקדשה באותו חפץ].

וכן אם קידשה אדם **בגניבה** שגנב ממנה,⁽⁴⁷⁷⁾

או שחטף סלע מידה של האשה, וקדשה בו –

הרי זו מקודשת!

ומוכח מהברייתא הזאת, שאין האשה יכולה לומר: אין, שקלי, ודידי שקלי!

ותירץ רב נחמן לרבא על קושייתו מהברייתא:

התם – בדשדיך!

הברייתא מדברת שלפני נתינת החפץ הגזול מהבעל לאשה, הוא דיבר איתה בענין שידוך לשם קידושין, והיא התרצתה להתקדש לו.

ולכן, כאשר היא שותקת בשעה שהוא נותן לה את החפץ גזול ממנה ואומר לה שהוא מקדשה בו, יש לפרש את שתיקתה שהיא אכן מתרצה להתקדש לו, והיא מוחלת לו על חיוב השבת הגזילה, ובכך נהיה החפץ הגזול לחפץ שלו.

ונמצא, כי בשעה שהוא מקדשה, החפץ הוא שלו, ויכול לתת לה אותו עתה בתורת קידושין.

אבל אם לא השתדך איתה קודם לכן, יכולה היא

ד. כתב הרא"ש: המקדש בגזל של אחרים לאחר יאוש, מקודשת, וכן נפסק בשלחן ערוך [כח א].

וביאר בקרבן נתנאל: יאוש בפני עצמו אינו מקנה את החפץ לגנב, אבל היות וכאשר הוא נותן אותו לאשה יש כאן גם "שינוי רשות". ומאחר שיש כאן יאוש ושינוי רשות, הגזלה נקנית לה [וכן כתב המגיד משנה הלכות אישות ה י. והביאו הסמ"ע ס"ק ב].

ועיין רמ"א ומפרשי טוש"ע שם, וקרבן נתנאל כאן.

478. הרשב"א מפרש, שמתחילה נתן לה את הסלע בתורת פרעון החוב, ואחר כך חזר בו ואמר לה שאינו נותנו בתורת פרעון החוב אלא בתורת קדושין [ואין בדעתו לפרוע את החוב כעת, אלא עדיין חייב לתת לה אחר כך סלע אחר לפרעון החוב].

אבל מדברי הרמב"ם [אישות ה יב] דייקו הראשונים, שאין מדובר כאן שחזור בו מן פרעון החוב, אלא אומר לה שתתקדש בכך שמקנה לה את המעות לפרעון החוב. ובכך שפרע את החוב הוא מקדשה. ואינו חייב לשלם לה מעות אחרות. [רשב"א, ר"ן, מגיד משנה].

למימר אין שקלי ודידי שקלי". שמאחר שהיא יכולה לומר כך, אם כן אין הוכחה בשתיקתה שהתרצתה להתקדש. ולפיכך אין קידושיה קידושין אפילו אם כלפי שמיא גליא שהתרצתה להתקדש. ועיין לעיל [א458].

477. א. מדובר בגזלה ובחמס ובגניבה שנטל מן האשה עצמה. אבל אם קדשה בגזל שגזל מאדם אחר אינה מקודשת [גמרא להלן נב א].

ב. החילוק בין גזל שלה לגזל אחר:

בגזל שנטל ממנה, יש להסיק מכך שהאשה קבלה אותו ממנו, שהיא מתרצת להתקדש לו, ומוחלת לו על הגזלה, והרי היא שלו. אבל בגזל של אחרים, אין בידה למחול לו על הגזל שאינו שלה, נמצא שהוא מקדשה בממון שאינו שלו, ולפיכך אינה מקודשת. רש"י [שם].

ג. הרשב"א דייק מדברי רש"י, שהאשה מחלה לו על הגזלה לגמרי, ואינו חייב לה דבר.

אבל מדברי הירושלמי מוכח, שעדיין הוא חייב לשלם לה עבור הגזלה. ופירש הרשב"א, שהאשה מקנה לו את החפץ, והוא חייב לשלם את דמיו. וכן פסק הרמ"א [כח ב].

להתקדש בו, אין בכך כלום, שהרי הסלע כבר שייך לה, ונמצא שהמקדש לא נתן לה סלע משלו עבור הקידושין.⁽⁴⁷⁹⁾

ועל כל פנים, קא תני דבשעת מתן מעות, אם שתקה, אינה מקודשת.

ונשאלת השאלה: מאי טעמא? מדוע אין היא מקודשת? והלא היא שתקה!

ובהכרח שטעם הדבר הוא, משום שהיא יכולה למימר: אין, שקלי, ודידי שקלי!

וכפי שאני [רב נחמן], אמרתי לעיל בענין אותו אדם שחטף וורשכא מן האשה וקידשה בו.

ורב נחמן מקשה על כך:

ואלא קשיא הך, אבל קשה מהברייתא שהבאנו לעיל, דאם קדשה בגזל ובחמס ובגניבה, או שחטף סלע מידה וקדשה – מקודשת. ואין היא יכולה לומר "אין, שקלי, ודידי שקלי"!

ורב נחמן מסיים את ראייתו: אלא לאו, בהכרח, שמע מינה –

הא, הברייתא האומרת שאם האשה שתקה הרי היא מקודשת, מדברת בכגון דשדיך לפני מתן המעות.

ואילו הא, הברייתא האומרת שאינה מקודשת, מדברת בכגון דלא שדיך.⁽⁴⁸⁰⁾ (481)

ורב נחמן מבאר והולך את דברי הברייתא שהבאנו עתה:

מאי "רצתה", ומאי "לא רצתה" ששנינו בענין פרעון חוב?

אילומא, אם נאמר ש"רצתה" היינו דאמרה אין [כן], ו"לא רצתה" היינו דאמרה לא, ודוקא כשאמרה "לא" אין היא מקודשת, הא אם אישתיקה, הוּו קידושין, אבל אם שתקה הרי אלו קידושין.

אי אפשר לומר כך, כי אם כן, יש לתמוה:

ונתני "מקודשת" סתם! היה ראוי לשנות סתם "בשעת מתן מעות – מקודשת", והיה מובן מאליו שאם אמרה בפירוש "לא", אינה מקודשת. שהרי אפילו הקטנים יודעים דבר זה, כי התם – כשם שבתחילת הברייתא שם, בענין המקדש בסלע של פקדון, שנינו בסתם "בשעת מתן מעות, מקודשת" [והתבאר לעיל שאם אמרה בפירוש "לא", אינה מקודשת]!

אלא בהכרח "רצתה" היינו דאמרה אין [הן], ו"לא רצתה" היינו דאישתיקה,

וכך אמרה הברייתא: בשעת מתן מעות – אם אמרה בפירוש "הן", הרי זו מקודשת, ואם שתקה אינה מקודשת. ואילו לאחר מתן מעות, אפילו אם אמרה בפירוש "הן", אינה מקודשת, מפני שבתחילה נטלה את הסלע לפרעון החוב, וכתה בו, והרי הוא שלה. ולכן, אפילו אם אחר כך היא התרצתה

בשעת מתן מעות "התקדשי לי בו", אפילו אם שתקה, מקודשת,

לעומת זאת, בסלע של פרעון חוב, מאחר שהאיש חייב לה סלע, אזי אפילו אם אמר לה בשעת מתן מעות "התקדשי לי בו", ושתקה, יש סברא לומר שנטלתו לשם פרעון חובה. ולפיכך, אם לא שידך אינה מקודשת, אבל אם שידך ושתקה, ודאי נתרצתה לקידושין, ומקודשת. לאחר מתן מעות:

בפקדון אין הסלע קנוי לה, ולפיכך אם נתרצתה בפירוש הרי זו מקודשת. אבל אם שתקה, אין ראייה שהתרצתה להתקדש, ואינה מקודשת.

לעומת זאת, בפרעון חוב, מיד כשנתן לה את הסלע קנאתו. ולפיכך לאחר מתן מעות, אפילו אם התרצתה בפירוש, אינה מקודשת, שהרי לא נתן לה דבר. לדעת הרמב"ם:

בענין סלע של פקדון: הברייתא דברה באופן שהמקדש חזר בו מכוונתו לתת לה את הסלע בתורת פקדון, ועתה הוא

ולפי זה, מה ששנינו: "כנסי סלע זו שאני חייב ליכי, וחזר" ואמר לה, אין הכוונה שהוא חזר בו מפרעון החוב, אלא הכוונה שחזר לדבר עמה והמשיך ואמר לה "התקדשי לי בו" [שם].

ואין זה דומה למה ששנינו לעיל בענין סלע של פקדון "וחזר" ואמר התקדשי לי בו. ששם בודאי הוא חזר בו ממה שאמר תחילה, ומקנה לה אותו. ואינו נותנו בתורת פקדון בלבד, שהרי אי אפשר לקדש אשה בנתינת פקדון.

479. החילוק בין סלע של פקדון לסלע של פרעון חוב יתבאר להלן בהערה הבאה.

480. א. לדעת הרשב"א [הנ"ל הערה 478] בין בפקדון ובין בפרעון חוב מדובר שהאיש חזר בו ממה שאמר תחילה שנתן לה פקדון או פרעון, ומעתה הוא בא לקדשה. והחילוק בין פקדון לפרעון הוא כדלהלן:

בשעת מתן מעות:

המקדש בפקדון אינו חייב לאשה דבר, ולפיכך אם אמר לה

אמר להו רבי יעקב לרבנן: כי תניא ההיא – בחליפין. הברייתא ההיא מדברת בקנין חליפין, וכך אמרה הברייתא: אף על פי שהאשה אינה נקנית בפחות משה פרוטה על ידי קנין חליפין, בכל זאת הקרקע נקנית בפחות משה פרוטה, על ידי קנין חליפין.

אבל בקנין כסף אי אפשר לקנות קרקע אלא בשה פרוטה, כמו שאי אפשר לקנות אשה בקנין כסף בפחות משה פרוטה.

ב. הדר יתבי וקאמרי, אחר כך חזרו וישבו תלמידי רב אסי ואמרו שמועה נוספת ששמעו מפיו –

הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בטיב הלכות גיטין וקידושין – לא יהא לו עסק עמהן להיות דין בדבר, כי שמא יתיר איסור ערוה, וזהו עיוות שאינו יכול לתקן (484) –

ואגב ששינו במשנתנו שהאשה נקנית בפרוטה ולא פחות מפרוטה, מביאה כאן הגמרא כמה מאמרים של רב אסי, שאחד מהם נשען על דברי משנתנו.

כי נח נפשיה דרב אסי, עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתייה. כאשר רב אסי נפטר, התכנסו התלמידים לאסוף את ההלכות ששמעו מפיו. ואמרו: כל מי ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חבריו, כדי לצרפם יחד שלא ישתכחו.

א. **אמר להו ההוא מרבנן [אחד מן התלמידים], ורבי יעקב שמייה: הכי [כך] אמר רב אסי: אמר רבי מני, כשם שאין אשה נקנית בפחות משה פרוטה, כפי ששינו במשנתנו, כך אין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה.**

אמרו ליה, הקשו לו רבנן: והתניא, הרי שנינו בברייתא: אף על פי שאין אשה נקנית בפחות משה פרוטה, קרקע נקנית בפחות משה פרוטה! (482)

מקנהו לה לשם קידושין. ובוה שנינו, שבשעת מעות אפילו שתקה מקודשת, ולאחר מתן מעות אם התרצתה בפירוש, מקודשת, ואם שתקה, אינה מקודשת.

בענין סלע של פרעון חוב: הברייתא דברה באופן שהמקדש אינו חוזר בו מכוונתו לתת את הסלע בפרעון חובו, אלא שרוצה שתתקדש בכך. ובוה שנינו שלפני מתן מעות אם שתקה ושידך, מקודשת. ואם לא שידך, אינה מקודשת. ולאחר מתן מעות, מאחר שהכסף כבר שייך לה, אינה מקודשת. וכתב הרשב"א, שלדעת הרמב"ם יתכן שהנותן לאשה סלע לפרעון חוב, וחוזר בו בשעת מתן מעות, ואמר לה "לא לפרעון אני נותן אלא לקדושין", ושתקה, הרי זו מקודשת אפילו אם לא שידך [כדין סלע של פקדון].

ב. החייב לאשה סלע והגיע זמן הפרעון, ונתנו לה לשם קדושין ושתקה, הרי זו מקודשת, אף על פי שלא שידך. ואפילו אם אמרה "לא התכוונתי להתקדש אלא ליטול בפרעון חובי", אינה נאמנת [רשב"א]. ואפילו הרמב"ם מודה בזה, מגיד משנה אישות ה'יב].

481. כשם שבענין המקדש בסלע של פרעון חוב יש חילוק בין שידך ללא שידך, כך בענין המקדש אשה בוורשכא [שורן] שהובא בסוגייתנו, יש הבדל בין שידך ללא שידך.

לדעת רש"י המקדש אשה בפרעון חוב, אם שידך ושתקה, מקודשת, מפני שהיא כמוחלת לו. ולפיכך אינו חייב לפרוע את חובה, בדמים אחרים [רשב"א בהסבר דעת רש"י]. וכיוצא בזה המקדש בוורשכא, ושידך, אם שתקה הרי זו מקודשת, ואינו חייב לפרוע לה דמים אחרים.

אבל דעת הרשב"א, שהנותן לאשה סלע בפרעון חוב וחוזר ואמר לה "התקדשי לי בו", אם שידך ושתקה הרי זו מקודשת, ומכל מקום הוא חייב לפרוע לה דמים אחרים [כנ"ל הערה 477

אות ד, עיין שם].

והרשב"א מסתפק במעשה המובא בגמרא בענין וורשכא: באופן ששידך ושתקה [שהיא מקודשת], האם הוא חייב לפרוע לה דמים אחרים? צדדי הספק:

צד א: כשם שבפרעון חוב כשחוזר ומקדשה בו חייב לפרוע לה דמים אחרים, כך בוורשכא חייב לפרוע לה דמים אחרים, [שהרי הגמרא מדמה אותם זה לזה].

צד ב: במעשה בוורשכא המקדש אמר לה "אי יהיבנא לך מיקדשת לי" [אם אתן לך תתקדשי לי?] ומכאן שאינו מסכים לתת לה אלא אם כן היא תתקדש לו בעד הוורשכא ולא יתן לו תמורתם, וכששידך קודם לכן והיא שתקה הרי היא מסכימה לדבריו, ולפיכך הוא פטור מלשלם לה דמים אחרים.

482. קשה: קנין כסף של אשה נלמד מכך שהקרקע נקנית בכסף [לעיל ב א ועוד], ואם כן היה ראוי לומר: כשם שאין "הקרקע" נקנית בפחות משה פרוטה, כך אין "האשה" נקנית בפחות משה פרוטה! ומדוע רב אסי אמר להיפך [כשם שאין "האשה" נקנית בפחות משה פרוטה, כך אין "קרקע" נקנית בפחות משה פרוטה].

יש לומר: אמנם קנין כסף של אשה נלמד מקרקע אבל מאחר שלא שנינו בפירוש שקרקע אינה נקנית בפחות משה פרוטה, ורק באשה שנינו כן, ולפיכך רב אסי אמר שכשם שאשה אינה נקנית בפחות משה פרוטה כך אין הקרקע נקנית בפחות משה פרוטה [כנראה זו כוונת תוספות ד"ה כשם בתירוץ שני, עיין שם עוד ועיין רש"י שם ובהערותנו על תוספות].

484. כך פירש רש"י לעיל ו א, אבל עיין בתוספות ובהערותנו

וכתיב בהמשך אותה נבואה: "על כן תאבל הארץ, ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים, וגם דגי הים יאספו", וגומר.

ומוכח מכאן שאפילו הדגים מתו על ידי שבני ישראל עברו באיסור אשת איש והולידו בנים מנשי חבריהם.

ואילו בדור המבול, לא נגזרה גזירה על דגים שבים.

שנאמר [בראשית ז] בענין המבול: "מכל אשר בחרבה [ביבשה], מתו", ולא דגים שבים.

ואילו הכא, כשבני ישראל עברו באיסור אשת איש, אפילו דגים שבים מתו.

ומוכח מכאן שבני ישראל העוברים על איסור אשת איש, מזיקים לעולם יותר מדור המבול.⁽⁴⁸⁸⁾

ומקשינן על דברי רב אסי בשם רבי יוחנן:

מנין שהעונש המוזכר בפסוק הוא על כך שבני ישראל עברו באיסור אשת איש?

והרי נאמרו בנבואת הושע כמה וכמה עברות, ואימא

אמר על כך רב אסי: כך אמר רבי יוחנן: והדיינים המורים הוראה בגיטין וקידושין כאשר אינם בקיאים בדבר, הרי הם קשין [מזיקים] לעולם יותר מאנשי דור המבול.⁽⁴⁸⁵⁾

שנאמר [ה' הוכיח את בני ישראל על ידי הושע הנביא [הושע ד]:

"כי אין אמת, ואין חסד, ואין דעת אלהים בארץ. [אלא], אלה וכחש [נשבעים לשקר], ורצוח, וגנוב, ונאוף פרצו, ודמים בדמים נגעו". ובהמשך הפסוק מוכח שהם מזיקים לעולם יותר מדור המבול, כדלהלן.

ולפני שהגמרא מסיימת להביא את דברי רב אסי, הגמרא שואלת: מאי משמע? מנין לנו שפסוק זה [נאוף] מדבר על איסור אשת איש?⁽⁴⁸⁶⁾

ומתריצין: כדמתרגם רב יוסף: "פרצו" — היינו מולדין בנין מנשי חבריהון. מולידים הם בנים מנשי חבריהם, מלשון "כן ירבה וכן יפרוץ" [שמות א].

"ודמים בדמים נגעו" — חובין על חובין מוסיפין. מוסיפים חטא אחד על חטא אחר.⁽⁴⁸⁷⁾

והגמרא חוזרת ומביאה את המשך דברי רב אסי:

שם.

מהרש"א [בחינושי אגדות] מבאר מדוע שמואל הזכיר "גיטין" לפני "קידושין". עיין שם.

485. הדיינים המורים הלכה בלא שהם בקיאים בדבר קשים לעולם יותר מדור המבול מפני שהם גורמים איסור אשת איש, כדלהלן בגמרא.

אך קשה: כיצד יתכן שהם קשים לעולם "יותר" מאנשי דור המבול? הרי אנשי דור המבול נכשלו באיסור ודאי אשת איש, ובני נח מוזהרים על כך. ואילו הדיינים המתעסקים בגיטין וקידושין ואינם בקיאים בהם, אינם מביאים בודאות לאיסור אשת איש, אלא יש חשש לאיסור אשת איש על ידם!

וכתב המהרש"א: בבני נח הבאים על אשת איש הולד הנולד מהם אינו ממזר. אבל בישראל הולד ממזר, ונמצא שעל ידי איסור אשת איש גורמים גם לאיסור ממזרות, מפני שהקהל לא ידע שהגירושין פטולים והולד ממזר.

וכעין זה כתוב בהגהת יעב"ץ.

הריטב"א כתב שהחטא של הדיינים קשה מדור המבול, מפני שמאחר שכבר אנשי דור המבול חטאו ונענשו בדבר, והם שנו בחטאם, ראוי להחמיר בעונשם. עיין שם.

ועיין שיטה לא נודע למי, לפני הושע. והערת המהדיר על ריטב"א.

486. קשה: בפסוק נאמר בפירוש "נאוף" [דהיינו איסור אשת איש]! וכיצד עלה בדעת הגמרא לומר שהפסוק אינו מדבר באיסור אשת איש?

ויש לומר: "נאוף" היינו המנאף במזיד, ואילו הדיינים שאינם בקיאים אינם גורמים לאיסור ניאוף במזיד אלא בשוגג בלבד, ולפיכך הגמרא הקשתה: מנין לנו שהפסוק מדבר גם באיסור אשת איש בשוגג?

והגמרא מתרצת: "פרצו" מרבה שהפסוק מדבר גם בניאוף בשוגג. [על פי המהרש"א להלן בעמוד ב ד"ה גמרא מי כתיב]. ועיין תירוץ נוספים בתוספות הרא"ש ובריטב"א.

[והרש"ש מתרץ שלמסקנת הגמרא דלהלן סיום הפסוק שמוכח ממנו שהם קשים לעולם יותר מדור המבול מתייחס רק ל"פרצו" ול"אלה" המוזכרים בפסוק, ולא לשאר הדברים, והחילוק בין "פרצו" ל"נאוף", ש"פרצו" הולידו ממזרים על ידי הניאוף והוא איסור חמור יותר, כמבואר במסכת חגיגה ט א במשנה].

487. [מוסיפים על החטא שחטאו בכך שבאו על אשת איש, חטא נוסף שנולדו מהם ממזרים, ועיין בדברי מהרש"א המובאים לעיל הערה 487, ובדברי הרש"ש המובאים לעיל בהערה הקודמת].

488. ואף הדיינים שאינם בקיאים בטיב גיטין וקידושין וגורמים